

MITŲ GRIOVĖJAS

ĮSPĖJAME, ŠIS PRANEŠIMAS GALI SUKELTI NERIMĄ...

...bet jūs skaitote toliau, ar ne? Tas pats vyksta ir taikant daugelį nusikaltimų prevencijos iniciatyvų, per kurias žmonės įspėjami apie galimas jų elgesio pasekmes, nesvarbu, ar jie būtų nusikaltėliai, ar aukos. Iš tiesų, baime pagrįsta taktika yra įprasta nusikaltimų prevencijos priemonė ir manoma, kad siekiant atgrasyti žmones nuo tokio elgesio, reikia didinti informuotumą apie galimą riziką ir žalą.¹ Tačiau taip būna ne visada. Tiesą sakant, tai gali duoti netgi priešingą rezultatą. Baisoka, ar ne?



ĮBAUGINTI ŽMONES, KAD JIE ELGTŪSI TEISINGAI

Tokių priemonių būna įvairių – nuo konfrontacinių apsilankymų kalėjimuose iki labiau švietėjiškų ir faktais paremtų metodų ir programų, kuriuose naudojamos šiuolaikinės technologijos, kad būtų atkurta suėmimo ar bausmės atlikimo patirtis, tačiau visų šių priemonių idėja ta pati: supažindinti žmones su blogiausiu galimu rezultatu, jei jie padarytų nusikaltimą, ir baimė paskatins juos laikytis įstatymų. Tačiau grasinimas tokiomis pasekmėmis, kaip teigsime toliau, gali duoti priešingą rezultatą ir paskatinti elgesį, kurio siekiama išvengti.



LANGELIS: INFORMUOTUMO DIDINIMAS

Vykdamas nusikalstamumo prevencijos iniciatyvas, dažnai rengiamos informuotumo didinimo kampanijos. Idėja paprasta ir nesudėtinga, tačiau ji mažai kuo pasiteisina. Gąsdinimo taktika dažnai naudojama kartu su pastangomis didinti informuotumą. Manoma, kad geriau suprasdami konkrečią problemą ir galimą riziką žmonės ims elgtis taip, kaip norima. Atrodo, kad taip galima išspręsti įvairias nusikalstamumo problemas. Tačiau vien žinojimas apie riziką nėra veiksmingas sprendimas.

Norite sužinoti, kaip veiksmingai užkirsti kelią nusikaltimams didinant informuotumą? Peržiūrėkite šiuos leidinius ir įtraukite juos į platesnį, integruotą metodą.

> Priemonių rinkinys "Nepilnamečių viktimizacijos skaitmeniniame amžiuje prevencija: sąmoningumo didinimas ir elgsenos pokyčiai" <https://eucpn.org/toolbox15-victimisation>

> Mitų griovėjas "Informuotumo didinimas niekada nepakenkia, ar ne?" <https://eucpn.org/mythbuster-awarenessraising>

Pavyzdžiui, prisiminkime „Išsigandę“ (angl. „Scared Straight“) – tai buvo bene liūdniausiai pagarsėjusi nusikaltimų prevencijos iniciatyva. Pagal šią programą, kurią iš pradžių sukūrė JAV kaliniai, atliekantys laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmę ir norintys šį tą gražinti bendruomenei, jauniems žmonėms siūloma ekskursija į kalėjimą. Buvo siekiama leisti jiems patirti, kokia gali būti jų ateitis, jei jie pasirinktų nusikalstamą gyvenimą. Buvo tikimasi, kad vaikai, vedžijami pikta kalbančių ir net fiziškai agresyviai nusiteikusių kalinių ir prižiūrėtojų, bus įbauginti ir ims elgtis taip, kaip norėtųsi: jie bus išsigandę.²

Kas blogai su tokia minties seka? Ji neveikia. Nors iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad tokia programa gali būti veiksminga, ir ji sudaro įspūdį, kad šie vaikai gauna labai reikalingą pamoką, įrodyta, kad pradinė „Išgąsdinti“ versija ir jos naujesnės bei draugiškesnės versijos yra neveiksmingos ir netgi žalingesnės nei nieko nedarymas.³ Ši programa – tai vertingų išteklių, kurie buvo galima panaudoti geriau, švaistymas.⁴

Deja, baimės skiepijimas tebėra populiarus prevencijos mechanizmas visoje Europos Sąjungoje – įvairiais pavidalais ir kitose srityse, pavyzdžiui, vykdamas narkotikų vartojimo prevenciją.⁵ Nepaisant aiškių priešingų įrodymų, vis dar plačiai paplitęs įsitikinimas, kad didelės bausmės grėsmė atbaido žmones nuo nusikaltimo padarymo. Jei tokia taktika veiksmingai neužkerta kelio nusikaltimams, kodėl jos vis dar laikomasi? Galime tik spėlioti, nes tai gali būti susiję su būtinybe griežtai kovoti su nusikalstamumu, noru parodyti, kad kažkas daroma, arba net su tuo, kad kai kurie veikėjai tiesiog investavo per daug politinio ir (arba) ekonominio kapitalo, kad tokia veikla nepavyktų.⁶

Šiuo atveju būtų etiška įvertinti šių iniciatyvų poveikį ir užtikrinti, kad viešieji išteklių būtų naudojami tinkamai. Jei rezultatai teigiami, puiku! Jei paaiškės, kad jie neigiami, tai galima galvoti, kad tuomet reikėtų daryti teisingas išvadas: projektą reikia nutraukti. Bet kokie kiti veiksmai yra paprasčiausiai pavojingi ir neetiški: *de facto* tai yra nekontroliuojami ir potencialiai žalingi eksperimentai su vaikais.⁷

BET KODĖL TAI NEVEIKIA? ATGRASYMO PRIEMONĖS PERŽIŪRA

Teigti, kad kažkas neveikia, yra viena, tačiau paaiškinus, kodėl tai neveikia, galima judėti į priekį ir siekti veiksmingų metodų. Todėl nagrinėjame pagrindinį mechanizmą, kuriuo remiantis šiuose metoduose daugiausia dėmesio skiriama galimos bausmės griežtumui ir vaikams parodoma, kas blogiausia gali nutikti, jei jie padarys nusikaltimą: atgrasymą.⁸

Vienas seniausių nusikaltimų prevencijos mechanizmų, kurio idėja kilo dar Apšvietos epochos filosofų Bekarijos ir Bentamo laikais, – atgrasymas veikia grasinant bausme.⁹ Atgrasymas, be abejo, yra svarbiausia prevencinė baudžiamosios justicijos sistemos funkcija¹⁰, tačiau sankcijos grėsmė gali kilti ir iš neformalių šaltinių, pavyzdžiui, tėvų, bendraamžių ar bendruomenės.¹¹

Kad atgrasymo priemonė būtų veiksminga, ji turi pakeisti sąnaudų ir naudos santykį pageidaujamo elgesio naudai, t. y. elgesio, kuriuo nepažeidžiamas įstatymas, naudai. Šiuo atžvilgiu yra trys sąlygos: bausmė turi būti pakankamai griežta, tačiau proporcinga; ji turi būti skirta po nusikaltimo pakankamai greitai; ir turi būti neabejotina, kad ši sankcija bus taikoma. Šios trys sąlygos viena kitą papildo, o tai reiškia, kad griežta bausmė turės nedidelį atgrasomąjį poveikį, jei ji bus taikoma retai.¹²

Būtent tai ir buvo Apšvietos filosofų kritikos taikiny. Jie teigė, kad metodas „griežtai kovoti su nusikalstamumu“ iš esmės yra ydingas, nes griežtesnės bausmės neturi prevencinio poveikio.¹³ Naujausi tyrimai patvirtina šiuos ankstyvuosius argumentus ir įrodo, kad įsitikinimas, jog bausmė bus taikoma, yra veiksmingiausias nusikalstamumo prevencijos elementas. Be to, pažvelgę į tai, kaip šis įsitikinimas dėl bausmės taikymo iš tikrųjų veikia ir yra suvokiamas, pamatysime, kad jį lemia tikimybė būti sulaikytam. Kitaip tariant, atrodo, kad nusikaltimų prevencijai svarbiausia yra tiesioginė rizika būti pagautam.¹⁴

Taigi kodėl "Išgąsdinti" ir kiti baime pagrįsti metodai neveikia?

Šiuo atveju ypač svarbu tai, kad kalbame apie jaunuolius. Jie natūraliai labiau linkę rizikuoti. Neurobiologiniai tyrimai parodė, kad jie riziką vertina kitaip nei racionalūs suaugusieji. Be to, individualūs pasirinkimai jaunuoliams nėra tokie svarbūs kaip socialiniai ir emociniai stimulai. Būdami tokio amžiaus, jie iš karto siekia grupės ir bendraamžių pripažinimo. Jei šie bendraamžiai daro neigiamą įtaką jų elgesiui, nebus priimtina jokia racionali žinia apie tai, kad jie rizikuoja savo ateitimi.¹⁵ Todėl šios programos gali suveikti priešinga linkme.¹⁶ Gali atrodyti šaunu prieštarauti tėvų nurodymams arba, dar blogiau, gali atrodyti, kad tai yra normalus bendraamžių elgesys. Be to, įrodyta, kad narkotikų prevencijos kampanijos gali turėti žalingą poveikį, nes rodant, kad „visi taip daro“, iš tikrųjų gali sustiprėti suvokimas, kad jaunuoliai, norėdami pritaipyti, turėtų vartoti narkotikus.¹⁷

Kitas aspektas yra tai, kaip apie galimas neigiamas pasekmes pranešama tikslinei grupei ir kaip jos suvokiamos. Reikia atsižvelgti į pranešimo šaltinį, nes, kad pranešimas būtų sėkmingas, jis turi būti siunčiamas iš patikimo šaltinio.¹⁸ Galima teigti, kad kaliniai nėra geriausias pavyzdys, padedantis mokyti gero elgesio. Jaunuoliai susiduria ne tik su nepatikimais ir moralizuojančiais šaltiniais, bet ir su blogiausiomis įmanomomis pasekmėmis arba šių pasekmių sureikšminimu, t. y. bausmės griežtumu. Kaip aptarta pirmiau, žmonės atbaido ne bausmės griežtumas, o įsitikinimas, kad ji bus skirta. Ne už visus nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus jie bus įkalinti arba nuteisti iki gyvos galvos. Kitaip tariant, jei bauginanti žinia bus suvokiama kaip neįtikėtina ir perdėta, ji neturės atgarsio tikslinėje grupėje.¹⁹

Priežastys, dėl kurių „Išgąsdinti“ ir panašūs metodai pasirodė esą nesėkmingi, neturėtų būti laikomos atvirkštinėmis rekomendacijomis, koks turėtų būti teisingas metodas. Užtikrinti, kad kiekvienas jaunas nusikaltėlis gautų bausmę iki gyvos galvos, nėra nei pageidautina, nei įmanoma. Vis dėlto šie rezultatai rodo, kad vaikų gąsdinimas griežtomis bausmėmis geriausiu atveju yra neveiksmingas, o blogiausiu – žalingas.²⁰ Nepaisant gerų ketinimų, atgrasymas neveikia nei tokiu būdu, nei šiai tikslinei grupei. Vis dėlto tyrimai rodo, kad yra keletas atgrasymo pagrįstų metodų, kurie veikia.



„IŠGĄSDINTI“ IR KONTRARGUMENTAI

„Čia tai veikia“

Sąlygos yra svarbios, tačiau svarbus ir geras valdymas. Gali būti, kad vertinimuose vyrauja anglosaksiškas požiūris, tačiau šie rezultatai yra pakankamas pagrindas būti atsargiems. Bet kuris Europos veikėjas, ketinantis taikyti panašų metodą, turėtų bent jau pateikti teigiamų rezultatų, kad atremtų šiuos argumentus. Bet koks kitas metodas yra tiesiog pavojingas ir neatsakingas. Sisteminės apžvalgos autoriai trumpai įspėjo: "Ar leistumėte gydytojui taikyti savo vaikui gydymą, kurio rezultatai yra panašūs?"²¹ Be to, smegenys vienodai vystosi abiejose Atlanto pusėse. Rizikingas elgesys būdingas bet kuriam jaunuoliui bet kurioje vietoje.

„Mūsų programa yra labiau švietėjiška ir mažiau konfrontacinė“

Yra keletas "Išgąsdinti" variantų, pavyzdžiui, mokomosios ekskursijos, kuriose dažnai nebūna agresyvios konfrontacijos su kaliniais arba vyksta "atvėsimos" sesija, skirta informacijai įsivertinti. Šios naujovės nesprenžia su šia praktika susijusios problemos, nes jos ir toliau orientuotos į informuotumą apie pasekmių sunkumą didinimą, bet jos vis tiek paskatina jaunus žmones reaguoti priešingai. Į pirminę sisteminę apžvalgą buvo įtrauktos ir šios mažiau konfrontacinės programos, tačiau jų poveikis buvo toks pat – jokie.²²

„Vaikams ir tėvams tai patinka“

Teigiama, kad kelios programos – ne tik sukurtos pagal "Išgąsdinti" metodą – yra veiksmingos, remiantis tikslinės grupės ar darbuotojų pasitenkinimu.²³ Tačiau tai mažai ką pasako apie jų veiksmingumą. Tokius teiginius galima pateikti tik atlikus patikimus poveikio vertinimus.²⁴

„Programa jau įgyvendinta daugelyje vietų“

Šis argumentas panašus į ankstesnįjį, tik šiuo atveju veiksmingumas preziumuojamas remiantis programos paplitimu.²⁵ Tai vėlgi nieko neįrodo apie tikrąjį poveikį.

Sąlygos gali būti kitos, pateikimo būdas gali būti kitoks, vaikams gali patikti... bet kad ir koks naujoviškas jis būtų, veikimo (*arba neveikimo*) mechanizmas išlieka tas pats. Siekiama paveikti elgesį, atgrasant žmones ir parodant galimas neigiamas nusikaltimo padarymo pasekmes.

KADA ATGRASYMAS VEIKIA?

Atgrasymo poveikis nėra vienodas visiems ir neveiks vienodai visų gyventojų.²⁶ Atgrasymas paveiks tik tuos, kurie jau yra linkę daryti nusikaltimus. Dauguma žmonių laikosi įstatymų, nepaisydami jų atgrasomosios galios. Todėl galima teigti, kad atgrasymas yra veiksmingas metodas tik vykdant antrinę arba tretinę prevenciją.²⁷

Kitaip tariant, yra didesnė tikimybė, kad atgrasymas bus veiksmingas, kai metodas bus tikslingas. Sujungus šį tikslinį metodą su supratimu, kad atgrasymas daugiausia veikia dėl baismės neišvengiamumo, o tiksliau – dėl sulaikymo neišvengiamumo, matome, kad kalėjimai ir kaliniai nėra tinkami žinios perdavėjai. Taikant veiksmingus atgrasymo metodus, pagrindiniai dalyviai yra policija ir policijos veiklos strategijos, dėl kurių sulaikymo rizika smarkiai ir akivaizdžiai pasikeičia.²⁸

Prieš tęsiant šį argumentavimą, svarbu atskirti atgrasymą ir galimybių apribojimą. Toks apribojimas taip pat yra baudžiamosios justicijos sistemos ir konkrečiai policijos funkcija, neleidžianti nusikaltėliui *vėl* nusikalsti, nes apriboja jo galimybes tai daryti. Paprasčiau tariant, pagrindinis skirtumas tarp atgrasymo ir galimybių apribojimo

yra tas, kad atgrasymas padeda užkirsti kelią nusikaltimams, nes daro įtaką numanomai rizikai būti sugautam prieš įvykį, o galimybių apribojimas apriboja nusikaltėlio galimybes tęsti savo veiklą ar daryti naujus nusikaltimus po to, kai jis buvo sugautas. Galimybių apribojimas turės poveikį nusikaltimų prevencijai, tačiau dėl to padidės suėmimų bei įkalinimų skaičius ir poveikiui palaikyti reikės daug išteklių.²⁹

Nusikaltimų prevencija atgrasymo priemonėmis, t. y. policijos veikla karštuosiuose taškuose, yra puikus pavyzdys, kaip taikomas tikslingas metodas. Policijos išteklių sutelkiami į vadinamuosius „nusikalstamumo karštuosius taškus“ – nedideles geografines teritorijas, kuriose nusikalstamumas yra didelis.³⁰ Braga et al. (2019), apžvelgę 65 tyrimus, padarė išvadą, kad šis metodas turi nedidelį, bet reikšmingą poveikį nusikalstamumui. Be to, yra ne tik nedidelių nusikalstamumo sumažėjimo požymių, bet ir dar didesnė tikimybė, kad toks poveikis išplis už tikslinės teritorijos ribų. Sutelkdama savo pastangas ir patruliaciją,



policija didina sulaikymo riziką toje teritorijoje ir veiksmingai užkerta kelią narkotikų nusikaltimams, viešosios tvarkos pažeidimams, nusikaltimams nuosavybei ir smurtiniams nusikaltimams.³¹

Kaip matome, čia minimas poveikis tam tikriems nusikaltimams. Be tikslinės grupės ar geografinės vietovės, nusikaltimo rūšis taip pat yra svarbus veiksnys, kad atgrasymo priemonės būtų veiksmingos. Kai kuriems nusikaltimams atgrasymas daro mažesnę įtaką nei kitiems. Emociniams nusikaltimams, pavyzdžiui, nusikaltimams dėl aistros (pranc. *crime passionnel*), poveikio greičiausiai nebus, o atgrasymo priemonės, nukreiptos į labiau apgalvotus nusikaltimus, pavyzdžiui, nusikaltimus nuosavybei, turi didesnę sėkmės tikimybę.³²

Kita policijos veiklos strategija, pagal kurią veikiama tikslingai ir kartu didinama tikimybė būti sugautam, vadinama „tikslingu atgrasymu“, taip pat vadinama „policijos veiklos svėrų traukimu“. ³³ Ji davė teigiamų rezultatų, ypač kai buvo nukreipta prieš gaujų keliamą smurtą, taip pat prieš recidyvinius nusikaltėlius ir narkotikų turgavietes po atviru dangumi. Svarbiausia – tiesiogiai bendrauti su tiksline grupe, užtikrinti, kad jie žinotų nuolatinio nusikalstamumo pasekmes, ir pasiūlyti perspektyvias alternatyvas pasitelkiant socialines paslaugas.³⁴ Bendruomenės ar šeimos nariai taip pat įtraukiami į platesnį metodo taikymą, stiprinant tos bendruomenės kolektyvinį veiksmingumą ir neoficialią kontrolę, taip pat pašalinant kai kuriuos pateisinimus, kuriuos pažeidėjai gali naudoti siekdami sumažinti savo asmeninę atsakomybę. Atidus skaitytojas gali pastebėti, kad taikant šį metodą siekiama didinti informuotumą. Pats savaime informuotumo didinimas nedaro didelio poveikio. Tačiau taikant jį tikslingai, kaip čia, įtraukiant į holistinį požiūrį, tokia veikla įrodo savo pranašumą.³⁵



OPERACIJA "NUTRAUKTI UGNĮ" IR Į PROBLEMAS ORIENTUOTA POLICIJOS VEIKLA

Svarbus veiksnys, lemiantis tikslinių atgrasymo priemonių sėkmę, yra tai, kaip jos siejamos su į problemas orientuota policijos veikla. Taikant šį darbo metodą daugiausia dėmesio skiriama tam, kad kad būtų tinkamai įvertinami poreikiai bei problemos toje vietovėje ir būtų galima reaguoti pagal vietos realijas.³⁶

Puikus šio metodo pavyzdys yra Bostono operacija "Nutraukti ugnį", kuria siekta sumažinti su ginklais susijusį gaujų keliamą smurtą.³⁷ Kartu su tikslingu ginklų prekeivių veiklos slopinimu policija užtikrino, kad gaujų nariai žinotų, kokios bus pasekmės, jei jie ir toliau smurtaus.³⁸ Apie sankcijas buvo pranešta, o bendradarbiaujant su vietos prokuratūra buvo užtikrinta, kad būtų vykdomas baudžiamasis persekiojimas. Kadangi daugumai iš jų jau buvo pateikti kaltinimai baudžiamosiose bylose, šios bylos atidėtos ir galimai panaikintos, jei visi laikysis sutartų taisyklių. Jei vienas asmuo peržengtų ribą, kaltinimai būtų iš naujo pateikti visiems grupės nariams. Tai, žinoma, sukėlė grupės nariams spaudimą, kad gaujos nedalyvautų smurtiniuose nusikaltimuose. Tai galima pasiekti tik gerai parengtais, pritaikytais bei ištirtais pranešimais ir naudojant tinkamą palaikomąjį tinklą. Pasiaukojimas už komandą nebeveikė, o mišrusis metodas, pagrįstas tikslingu atgrasymu, pasiteisino: jaunuolių nužudymų skaičius sumažėjo stulbinančiais 63 proc., o užpuolimų su ginklais – 25 proc.³⁹

IŠVADA

Akivaizdu, kad atgrasymas yra vertinga strategija, tačiau tik tuo atveju, jei ji naudojama tinkamai. Taikant metodą „Išgąsdinti“ ir kitus baime pagrįstus metodus daugiausia dėmesio skiriama bausmės griežtumui ir vaikams parodoma, kas blogiausio gali nutikti, jei jie padarys nusikaltimą. Šie metodai kritikuojami vien dėl etinių priešasčių,⁴⁰ tačiau jie taip pat nesukelia jokio teigiamo poveikio. Bet kuris nusikalstamumo prevencijos dalyvis turėtų žinoti apie galimą neigiamą tokio pobūdžio programos poveikį ir padaryti savo išvadas.⁴¹

Priešingai, yra veiksmingų atgrasymo metodų, kurie yra orientuoti į tam tikrus nusikaltimus, tikslinę grupę ar geografinę aplinką ir kuriais siekiama padidinti bausmės neišvengiamumą. Remiantis patikimais moksliniais įrodymais, tokio pobūdžio policijos veiklos strategijos, akivaizdžiai parodančios riziką būti pagautam, turi teigiamą poveikį.

Endnotes

- 1 A. Petrosino, C. Turpin-Petrosino, and J.O. Finckenauer, Well-Meaning Programs Can Have Harmful Effects! Lessons from Experiments of Programs Such as Scared Straight, *Crime & Delinquency* 46:3 (2000); European Crime Prevention Network, Awareness-Raising Never Hurts, Does It?, Mythbuster, Brussels: EUCPN, bus išleista.
- 2 A. Petrosino, C. Turpin-Petrosino, M.E. Hollis-Peel, and J.G. Lavenberg, Scared Straight and Other Juvenile Awareness Programs for Preventing Juvenile Delinquency: A Systematic Review, *Campbell Systematic Reviews* 9:1 (2013), <https://dx.doi.org/10.4073/csr.2013.5>.
- 3 Ten pat.
- 4 D.P. Farrington and B.C. Welsh, The Science and Politics of Crime Prevention: Toward a New Crime Policy, in: D.P. Farrington and B.C. Welsh (Eds.), *The Oxford Handbook of Crime Prevention*, Oxford: Oxford University Press, 2012; Petrosino et al., Well-Meaning Programs Can Have Harmful Effects! Lessons from Experiments of Programs Such as Scared Straight.
- 5 J. Esrick, R.G. Kagan, J.T. Carnevale et al., Can Scare Tactics and Fear-Based Messages Help Deter Substance Misuse: A Systematic Review of Recent (2005–2017) Research, *Drugs: Education, Prevention and Policy* 26:3 (2019), <https://dx.doi.org/10.1080/09687637.2018.1424115>; EMCDDA, Mass Media Campaigns for the Prevention of Drug Use in Young People, Lisbon, 2013, http://www.emcdda.europa.eu/publications/pods/mass-media-campaigns_en.
- 6 Petrosino et al., Scared Straight and Other Juvenile Awareness Programs for Preventing Juvenile Delinquency: A Systematic Review; Petrosino et al., Well-Meaning Programs Can Have Harmful Effects! Lessons from Experiments of Programs Such as Scared Straight; Farrington and Welsh, The Science and Politics of Crime Prevention: Toward a New Crime Policy; European Society for Prevention Research, Position of the European Society for Prevention Research on Ineffective and Potentially Harmful Approaches in Substance Use Prevention, 2019, <http://euspr.org>; A.V. Papachristos, Too Big to Fail: The Science and Politics of Violence Prevention, *Criminology & Pub. Pol'y* 10 (2011); J.O. Finckenauer, "Scared Straight" and the Panacea Phenomenon: Discussion, *Annals of the New York Academy of Sciences* 347:1 (1980), <https://dx.doi.org/10.1111/j.1749-6632.1980.tb21271.x>.
- 7 Finckenauer, "Scared Straight" and the Panacea Phenomenon: Discussion; J. McCord, Cures That Harm: Unanticipated Outcomes of Crime Prevention Programs, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 587:1 (2003), <https://dx.doi.org/10.1177/0002716202250781>.
- 8 Petrosino et al., Scared Straight and Other Juvenile Awareness Programs for Preventing Juvenile Delinquency: A Systematic Review; T. Bjørge, *Preventing Crime: A Holistic Approach*, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2016.
- 9 D.S. Nagin, Deterrence in the Twenty-First Century, *Crime and Justice* 42:1 (2013), <https://dx.doi.org/10.1086/670398>.
- 10 D.S. Nagin, Deterrence: A Review of the Evidence by a Criminologist for Economists, *Annual Review of Economics* 5:1 (2013); T.A. Loughran, R. Paternoster, and D.B. Weiss, Deterrence, in: A.R. Piquero (Ed.), *The Handbook of Criminological Theory*, Chichester, West Sussex: Wiley, 2015.
- 11 Bjørge, *Preventing Crime: A Holistic Approach*.
- 12 Nagin, Deterrence in the Twenty-First Century; Loughran et al., Deterrence.
- 13 Nagin, Deterrence: A Review of the Evidence by a Criminologist for Economists.
- 14 Nagin, Deterrence in the Twenty-First Century.
- 15 European Society for Prevention Research, Position of the European Society for Prevention Research on Ineffective and Potentially Harmful Approaches in Substance Use Prevention.
- 16 M.P. Rubenson, K. Galbraith, O. Shin et al., When Helping Hurts? Toward a Nuanced Interpretation of Adverse Effects in Gang-Focused Interventions, *Clinical Psychology: Science and Practice* (2020); McCord, Cures That Harm: Unanticipated Outcomes of Crime Prevention Programs.
- 17 European Society for Prevention Research, Position of the European Society for Prevention Research on Ineffective and Potentially Harmful Approaches in Substance Use Prevention; European Crime Prevention Network, Preventing Drug-Related Crimes: Achieving Effective Behavioural Change, Toolbox Series No. 16, Brussels: EUCPN, 2020, <https://eucpn.org/toolbox16-drugrelatedcrimes>.
- 18 European Crime Prevention Network, Awareness-Raising Never Hurts, Does It?
- 19 European Crime Prevention Network, Preventing Drug-Related Crimes: Achieving Effective Behavioural Change; Esrick et al., Can Scare Tactics and Fear-Based Messages Help Deter Substance Misuse: A Systematic Review of Recent (2005–2017) Research.
- 20 Petrosino et al., Scared Straight and Other Juvenile Awareness Programs for Preventing Juvenile Delinquency: A Systematic Review.
- 21 Petrosino et al., Scared Straight and Other Juvenile Awareness Programs for Preventing Juvenile Delinquency: A Systematic Review.
- 22 Ten pat.
- 23 McCord, Cures That Harm: Unanticipated Outcomes of Crime Prevention Programs.
- 24 European Society for Prevention Research, Position of the European Society for Prevention Research on Ineffective and Potentially Harmful Approaches in Substance Use Prevention; B.C. Welsh and D.P. Farrington, Evidence-Based Crime Policy, in: M. Tonry (Ed.), *The Oxford Handbook of Crime and Criminal Justice*, Oxford: Oxford University Press, 2011; Petrosino et al., Well-Meaning Programs Can Have Harmful Effects! Lessons from Experiments of Programs Such as Scared Straight.
- 25 European Society for Prevention Research, Position of the European Society for Prevention Research on Ineffective and Potentially Harmful Approaches in Substance Use Prevention.
- 26 Nagin, Deterrence in the Twenty-First Century.
- 27 Bjørge, *Preventing Crime: A Holistic Approach*; N. Tilley, Middle-Range Radical Realism for Crime Prevention, in: R. Matthews (Ed.), *What Is to Be Done About Crime and Punishment?*, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2016.
- 28 Loughran et al., Deterrence; Nagin, Deterrence in the Twenty-First Century; Nagin, Deterrence: A Review of the Evidence by a Criminologist for Economists.
- 29 Nagin, Deterrence: A Review of the Evidence by a Criminologist for Economists.
- 30 D. Weisburd, The Law of Crime Concentration and the Criminology of Place, *Criminology* 53:2 (2015).
- 31 A.A. Braga, B. Turchan, A.V. Papachristos, and D.M. Hureau, Hot Spots Policing of Small Geographic Areas Effects on Crime, *Campbell Systematic Reviews* 15:3 (2019); Nagin, Deterrence: A Review of the Evidence by a Criminologist for Economists; Loughran et al., Deterrence.
- 32 Bjørge, *Preventing Crime: A Holistic Approach*.
- 33 A.A. Braga, D. Weisburd, and B. Turchan, Focused Deterrence Strategies Effects on Crime: A Systematic Review, *Campbell Systematic Reviews* 15:3 (2019).
- 34 Ten pat.
- 35 Europos nusikalstamumo prevencijos tinklas. Informuotumo didinimas niekada nepakenkia, ar ne?
- 36 Braga et al., Focused Deterrence Strategies Effects on Crime: A Systematic Review.
- 37 Tilley, Middle-Range Radical Realism for Crime Prevention.
- 38 Nagin, Deterrence in the Twenty-First Century.
- 39 Braga et al., Focused Deterrence Strategies Effects on Crime: A Systematic Review.
- 40 Europos nusikalstamumo prevencijos tinklas. Su narkotikais susijusių nusikaltimų prevencija: veiksmingo elgesio pokyčio pasiekimas.
- 41 McCord, Cures That Harm: Unanticipated Outcomes of Crime Prevention Programs; Farrington and Welsh, The Science and Politics of Crime Prevention: Toward a New Crime Policy.

Citavimas

EUCPN (2020). Mityų griovėjas: įspėjame, šis pranešimas gali sukelti nerimą... Briuselis: EUCPN.

Įstatymo numatytas pranešimas

Šio leidinio turinys nebūtinai atspindi oficialią bet kurios ES valstybės narės ar bet kurios ES ar Europos Bendrijų agentūros ar institucijos nuomonę.

Autoriai/redaktoriai

Jorne Vanhee, tyrėjas, EUCPN sekretoriatas.



Projekto „EUCPN Sekretoriatas“ dalis, 2021 m. vasario mėn., Briuselis

Finansinę paramą suteikė Europos Sąjungos Vidinis saugos fondas – Policija